

EN INTRODUKTION TILL KONSTSMIDESBEGREPPETS HISTORIA

Gustav Thane

Konstsmide är ett svårfångat begrepp. Somliga anser att det står för mellantinget mellan fri konst och smideshantverk, andra att konst inte har någonting med smide att göra. I den här texten presenteras en kort historisk återblick av begreppen konst och konsthantverk.

Platon och den högre konsten

Konst var enligt Platon människans tolkning av hennes upplevelse av idén, en kopia på kopian som inte var så mycket värd. För att en människa skulle kunna nå den höga kunskapen, originalet, från idéernas värld måste hon förnimma genom teori. Hon måste ”se” tingen genom intellektet, filosofera sig fram till kunskap, inte hantverka. När Platon talade om konst gjorde han ingen skillnad mellan konst och hantverk. Allt som formats med hjälp av handkraft var konst. Det var först under upplysningstiden på 1700-talet konstbegreppet fick en betydelse som skiljde sig från begreppet kunnande eller skicklighet.

För att höja konstens status konstruerade man under upplysningstiden begreppet estetik. Man menade i platonisk anda att de konster som ägnade sig åt estetiska problem var högre än de som ägnade sig åt bruksfunktioner. Detta motiverades utifrån Platons tankar om intellektets överlägsenhet över handarbetets. Att göra ett estetiskt utlåtande sågs som en filosofisk handling. Fem konster pekades ut som ”högre” än andra, ”the fine arts” måleri, skulptur, arkitektur, musik och poesi. Övriga konster kallades för tillämpade konster, det som vi idag ofta kallar för hantverk. Konst blev på så vis en självständig vetenskap skiljd från övriga hantverk när den motiverades filosofiskt.

Hantverket blev för dyrt

Efter upplysningen följde industrialismen. Industrin innebar att hantverk av många slag blev onödigt dyrt. Inom vissa skrån upphörde produktivitet att vara ett konkurrensmedel. Industrin möjliggjorde en materiellt högre standard till ett lägre pris. Industrialismen var dock ingen smärtfri process. Filosofer och tänkare förfärades över hur människovärdet reducerades till vad man konsumerade. Romantiska ideal krockade med industrins personliga produktionssätt.

Reaktion mot industrin

Som en motrörelse till industrialismen uppstod Arts and Crafts-rörelsen som tog fasta på den ideologiska grund som uppstått i motsats till industrin. Inom Arts and Crafts-rörelsen formulerades en ideologisk grund som beskrev de historiska hantverkens konkurrensmedel. Det poängterades hur viktigt det var att man lägger ner omtanke i sin produktion. Man menade att handgjorda föremål höll högre kvalitet eftersom de var gjorda i gedigna material och tekniker. Man talade också om föremålens estetiska kvalitéer. Själva handlingen att utföra ett hantverk hävdade man vara ett sätt att söka sig själv och sitt ursprung alltså en filosofisk handling även det.

Konsthantverksbegreppet

Arts and Crafts-rörelsen spred sig snabbt. Slöjdare och hantverkare anammade filosofin och fortsatte att utveckla den. I Sverige kallades den för konstslöjdrörelsen och senare konsthantverk. När Arts and Crafts-rörelsen uppstod var den starkt influerad av marxistiska och nationalromantiska tankar men även andra filosofiska och ideologiska strömningar. Hantverket var i det intellektuella rampljuset och lät sig ifrågasättas för att finna sitt filosofiska berättigande i den dåtida debatten. Det var aldrig samma sak som modern konst men det använde sig av konstdebattens argument, precis som det använde sig av Marx eller Platons tankar.

I och med att vissa hantverk fick en ideologisk underbyggnad snarare än praktisk blev de förändrbara på ett nytt sätt. När samtidens ideologiska klimat förändras måste också hantverkets ideologiska grund förhålla sig till det. Frågan är bara ifall konstsmidet hänger med i den utvecklingen. Varför smider du? Kan du motivera smidets relativt dyra produktionssätt idag?